

## 1930'lar Türkiye'sinde Bilecik'te ve Uşak'ta Yaşanan Sosyal Vakaların Örnekler Üzerinden Değerlendirilmesi

İlker Bayram<sup>1</sup>

### ÖZET

Bu çalışmada Türkiye'nin erken zamanlarında Bilecik'te ve Uşak'ta yaşanan toplumsal vakalardan, bulundukları ildeki mahkemelere yansması sonucu tespit edilebilenlerin incelenmesi yapılmıştır. 1931-1940 yılları arasında bahsi geçen illerde görülen vakaların; ameliyatla erkek olma, eşlerin ayrılması sonucu eşyaların iadesi, gaipliğin tespiti, iflas sonucu alacakların temini, ihtida, ispat-ı rüşd, işlenen suç sebebiyle yaş büyütme, malullük sebebiyle tazminat, nüfusta ebeveyn kaydının düzeltilmesi, nüfus kaydının tashihi gibi oldukça dikkat çekici konuları içerdği anlaşılmıştır. Günümüzdeki davaların benzerlerinin yaklaşık yüz sene önce de görülmesinden, zamanın farklı olmasına rağmen insan unsurunun ortaklığı sebebiyle yaşananların da birbirlerine benzediği sonucuna ulaşılmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'nin, yaklaşık altı yüz yıl varlığını devam ettirmiş Osmanlı Devleti sonrası ortak coğrafyada kurulması sebebiyle Osmanlı toplum yapısının, miras olarak Türkiye toplum yapısına devredildiği gerçeği de anlaşılmaktadır. Bu doğrultuda, iki farklı devlet olmasına rağmen halkının keskin çizgilerle birbirlerinden ayrılmasının mümkün olmadığı görülmektedir. Bu çalışmada temel kaynak olarak kullanılan belgelerin ilk kez değerlendirilmesi bu makaleye özgünlük katmaktadır.

*Anahtar Kelimeler: Bilecik, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Türk Sosyal Yaşamı, Uşak.*

## An Evaluation of Social Incidents in 1930s Turkey Through Case Examples from Bilecik and Uşak

### ABSTRACT

In this study, the social cases that occurred in Bilecik and Uşak in the early times of Türkiye and that could be determined as a result of their reflection in the courts of the provinces where they were located, were examined. It was understood that the cases seen in the mentioned provinces between 1931-1940 included quite remarkable issues such as becoming a man through surgery, return of belongings as a result of separation of spouses, and conversion. Since similar cases to today's cases were seen about a hundred years ago, it is understood that the Ottoman social structure was inherited from the Turkish social structure and that it was not possible to separate the peoples from each other with sharp lines. The fact that the documents used as the main source in this study were evaluated for the first time adds originality to this article.

*Keywords: Bilecik, History of the Republic of Türkiye, Turkish Social Life, Uşak.*

<sup>1</sup> İletişim Yazarı: ibayram09@hotmail.com, Dr. Öğretim Görevlisi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü, Bilecik. ORCID:0000-0003-4830-7709.

## 1. GİRİŞ

Bu çalışmada Türkiye'nin erken dönemlerinde Bilecik'te ve Uşak'ta yaşanan toplumsal vakalar, örnekler üzerinden değerlendirilecektir. Konu, Osmanlı toplumunun devamı olan halkın toplumsal olaylarının incelenmesi olarak ele alındığından, Osmanlı Devleti'nin kuruluş şehri olan Bilecik'teki olayların incelenmesi yapılmıştır. Tanzimat sonrası Osmanlı idari yapısında Bilecik, Hüdavendigâr Vilayeti içerisinde yer alan Ertuğrul Sancağı olarak bilinmekteydi. Uşak ise bağımsız sancaklardan olan Kütahya Sancağı içinde yer alan kazaydı (Demiryürek, 2015, s.7; Bilgin, 2015, s.11; Torun, 2017, s.106). Coğrafi yakınlığı sebebiyle Uşak ili de Bilecik ile birlikte çalışılan ikinci il olmuştur. Bu çalışmada dayanak noktamız 1931-1940 yılları arasında bahsi geçen şehirlerde bulunan Asliye Hukuk Mahkemelerinin karar kartonları olmuştur. Bu doğrultuda yapılan inceleme sonucunda ilgili dönemde; ameliyatla erkek olma, eşlerin ayrılması sonucu eşya talebi, gaipliğe hüküm, iflas sonucu alacakların temini, ihtida, ispat-ı rüş, işlenen suç sebebiyle yaş büyütme, malullük sebebiyle tazminat, nüfusta ebeveyn kaydının düzeltilmesi, nüfus kaydının tashihi gibi on ayrı temel başlıkta toplamda yirmi dört davanın neticelendiği görülmüştür.

Bu çalışmada ele alınan konunun içeriğine benzer vakaların, incelenen zamandan yaklaşık 100 sene önceki Gaziantep'te yaşandığı anlaşılmaktadır (Budak, 2017, s.151-155). Bahsi geçen vakaların 1830'larda olmasından, yani günümüzden yaklaşık 200 sene önce olmasından, olayların öznelere olan insanın bulunduğu yerde ve zamanda benzer durumların görüldüğü sonucunu düşündürmektedir.

Çalışmaya konu olan, ameliyatla ve diğer tedavilerle cinsiyet değiştirme, incelenen tarihte Türkiye'de kanunla yasaktır<sup>2</sup> (Öztürel, 1981, s.267). Bununla birlikte 1939 senesinde Türkiye'de Uşak'ta verilen bir mahkeme kararında ameliyatla erkek olan birinden bahsedilmektedir. Bu doğrultuda Fransa'da Saint-Etienne Mahkemesi'nin 1 Temmuz 1979 tarihinde verdiği kararda 1941 doğumlu bir kadının kendini erkek hissettiğinden dolayı Amerika Birleşik Devletleri'nde ameliyatla erkek olduğu belirtilmiştir (Öztürel, 1981, s.280). 1979 senesinde Fransa'da erkek olmak için Amerika'ya gidilmesi bilgisinin yanında 1939 Türkiye'sinde bir kadının erkek olmasının ayrıntısı verilmese de o günkü şartlarda ameliyat için Amerika'ya gitmeyeceği düşünüldüğünden, 1930'lardaki Türkiye'de hekimliğin gelişmişlik düzeyi anlaşılmaktadır.

Çalışmanın bir diğer konusu olan eşlerin ayrılmaları sonucunda; hukukta yapılan mal paylaşımında genel olarak kadının mağdur olmaması adına kadına pozitif ayrımcılık yapıldığı görülmektedir.<sup>3</sup> 1260'larda doğan İslam âlimi İbni Teymiye'nin kaleme aldığı kitaplarda da bu ayrımcılık görülmektedir (Özbolet & Çomu, 2010, s.1157-1158). İslam Hukuku'na göre, evlilikte kadının şahsına ait mallardan kocasına vermiş oldukları, hibe

<sup>2</sup> 8 Aralık 2001 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu (TMK)'nın 40. maddesine göre, mahkeme kararı ile cinsiyet değişikliği yapılabilir. Bk. Resmî Gazete, Sayı: 24607, 8 Aralık 2001.

<sup>3</sup> 1930'ların Türkiye'sinde de kadının iş hayatında fazlaca bulunmaması sebebiyle bahsi geçen durum o dönemde de görülmüştür.

edilmemiş ise borç olarak verilmiş sayılır. Kadın zengin de olsa kadının geçimini erkek sağlamak zorundadır. Boşanma gerçekleştiği zaman dinen belirlenmiş bir sürede kadının ihtiyaçları erkek tarafından karşılanmak zorundadır (Kaya, 2008, s.100). Türkiye'de 1 Ocak 2002 tarihinde yürürlüğe giren 4721 sayılı yeni Medeni Kanun'a göre ise eşlerden her biri diğer eşin edinilmiş malları üzerinde hak sahibidir (Acabey, 2007, s. 494).

Çalışmanın bir diğer konusu da “Gaipliğe Hüküm”dür. TMK'ye göre Gaiplik Hükümü'nün gerçekleşebilmesi için; ilgililerin talepte bulunması, ölümün kuvvetle muhtemel olması, belirli bir sürenin geçmesi ve mahkemenin buna karar vermesi gereklidir. Bu kararın verilmesi birçok sonucu doğurur. Örneğin gaipliğine hükmedilen kişinin evliliği doğrudan sona ermeyip karar eşi bırakılmaktadır. Mallar konusunda ise gaipliğine karar verilen eşin hakkı düşer (Tokat, 2017, s.557). Konu ile ilgili incelenen dönemdeki Türkiye'de görülen davaların; Balkan Savaşı'na, Birinci Dünya Savaşı'na, Milli Mücadele'ye katılıp da kendisinden bir daha haber alınamayanların yakınları, ekseriyetle eşleri tarafından açıldığı anlaşılmaktadır.

Çalışmada incelenen davalardan bir kısmı da borçlu olup da iflas etmiş olanların alacaklarının tahsili konusundadır. Roma Hukuku'nda görüldüğü üzere, hukukun oluştuğu ilk zamanlardan beri iflas etmiş bir borçlu konusunda alacaklıların haklarının gözetilmesi esas alınmıştır (Velyvis vd., 2014, s.2389-2390). İflas eden kişinin tüm malları borcu olduğu kişilerin alacaklarının karşılanması için kullanılır (Aşık, 2018, s.282). Bu doğrultuda 1938 senesinde Uşak'ta gerçekleşen bir dava incelenmiştir.

Çalışmaya konu olan bir diğer dava konusu da “ihtida”dır. Bağlı bulunduğu dinden ayrılıp başka bir dine dahil olma, ihtida olarak açıklansa da Osmanlı toplum yapısında genelde şahitlerin şهادetleri ile İslam dinine dahil olmaya ihtida denilmektedir (Özturan, 2023, s.3). Bu doğrultuda yapılanların kayıtlarının, genelde müftülük arşivlerinde olduğu görülmektedir. Nitekim 2006 senesinde yapılan bir çalışmada; 1926-1954 yılları arasındaki Üsküdar'da, 1939-1950 yılları arasındaki Kadıköy'de ve 1950-1959 yılları arasındaki Beyoğlu'nda gerçekleşen ihtidaların kayıtları bahsedilen yerlerin müftülüklerinde görülmüştür (Başkurt, 2006, s.174). Bu çalışmada 1934 senesinde Uşak'ta gerçekleşen ihtida hadisesinin Asliye Hukuk Mahkemesi kayıtlarından çıkması mevcut belgeyi oldukça ilgi çekici kılmaktadır.

Ayrıca bu makalede, küçük yaşta birinin ispatı rüşt için açtığı dava da incelenmiştir. İspat-ı rüşt, kişilerin erişkinlik çağına erdiği ve sorumluluk alabileceğinin ipsatı anlamındadır. Bu doğrultuda bir davaya 1934 senesinde Bilecik'te rastlansa da benzeri davalara 1850'lerde Canik Sancağı'nda (Samsun ve civarında) da rastlandığı görülmüştür (Okuyan, 2020, s.17).

Bir diğer inceleme konusu da işlenen suçun cezasının verilmesi için zanlının yaşının büyütülmesi davasıdır. Bir suça verilecek cezayı belirlemede o suçu işleyeninin yaşının, akıl hastalığının etkili olduğu bilinmektedir (Üzülmez, 2006, s.206). Bu doğrultuda bu çalışmada incelenen davaların kararlarının verilmesinde de bahsi geçen esasın takip edildiği görülmektedir.

Bu makalede, “9. Malullük Sebebiyle Tazminat” başlığı altında incelenen, çalışanın iş yerinde yaşadığı kaza sonrası yaralanması veya sakat kalması sonucunda tazminat talep etmesi örneğinin hukuki dayanağı olduğu görülmektedir. Buna göre işçinin, iş kazası yaşadıktan sonra bedeninin zarar görmesi halinde, tazminat talebinde bulunma hakkı vardır. Bu talebin maddi tazminat olmasının yanında, yaşadığı acılara ve sıkıntılara karşılık manevi tazminat talebi de olabilmektedir (Yener, 2020, s.540).

Diğer bir inceleme konusunu da ebeveyn kaydının düzeltilmesi için açılan davalar oluşturmuştur. Çocuğun baba veya annesinin ya da her ikisinin de nüfusa yanlış kaydedilmesi sonucunda hukuk açısından miras, soy bağı gibi konularda karışıklıklara yol açmasını engellemek sebebiyle düzeltilmesi için davaların açıldığı anlaşılmaktadır. Çocuğun doğumu sonrası yanlışlıkla karıştırılıp başka anne babaya verilmesi veya kasten kaçırılması sonucunda bu türden davalar gerçekleşse de çalışmada ele alınan davalar, nüfusa yanlış geçirilen ebeveyn kaydının düzeltilmesi için yapılan müracaatlardır (Çevik, 2016, s.2106). Bu doğrultuda yapılan başvurular incelendiğinde; anne-baba, yalnızca anne ve yalnızca baba kaydının düzeltilmesi için gerçekleştirilen müracaatlar oldukları anlaşılmaktadır. Bu yanlışlıkların temelde, 1926 senesinde kabul edilen TMK’nın hayata geçirilmesi sürecinde yapılan kayıtlarda gerçekleşen hatalardan kaynaklandığı görülmektedir.

İncelenen diğer dava konusu da nüfus kaydının düzeltilmesi için açılan davalardır. Soy bağının kurulmasına itiraz ile nüfus kaydının düzeltilmesi davaları birbirleriyle karıştırılan ancak birbirlerinden tamamen farklı uygulamaları olan davalardır. Soy bağının kurulması ile ilgili davaları, kanunda belirtilen kişiler belirtilen zamanda açabilecekken nüfus kaydının düzeltilmesi davasını herhangi bir süre sınırlaması olmadan her ilgili açabilmektedir (Braun, 2021, s.855). Belirtilen başlık altındaki incelenen davaların içeriğine bakıldığında; kız iken nüfusa yanlışlıkla erkek olarak kaydedilen, doğumunun ardından nüfusa kaydedilmeyen ve yaşı, olduğundan küçük kaydedilen kişilerin sonraki yıllarda duydukları ihtiyaçlar doğrultusunda açtıkları davalar olduğu görülmektedir.

Bu makalenin konusu gereği temel dayanak noktası, Bilecik’te ve Uşak’ta bulunan Asliye Hukuk Mahkemelerinin 1931-1940 yılları arasındaki karar kartonlarıdır. Kişisel verilen korunması amacıyla bahsi geçen davalara konu olan kişilerin isimlerinin yalnızca baş harfleri verilmiştir. Bunun yanında, bu kaynakların bir akademik çalışmada ilk kez kullanılıyor olması bu makaleye orijinallik katmaktadır.

## 2. AMELİYATLA ERKEK OLMA

Bu başlık altında olup da tespit edilen tek dava 1939 senesinde Uşak’ta görülmüştür.

Uşak Askerlik Şubesinde; E.nin doğum kaydının 1322 (1906/1907)<sup>4</sup> olmasına rağmen kendisinin görünüşüne nazaran doğum kaydının doğru olmadığı, yaşının büyük yazılmış

<sup>4</sup> E.nin yaşının o zamanda 33/34 olduğu anlamını taşımaktadır.

olduğu, kendisinin ancak 19-20 yaşlarında olduğu belirtilmiştir. Aynı mahkeme kaydında E.nin önce kız iken sonrasında ameliyatla erkek olduğu belirtilmiş ve gerçek yaşının mahkeme tarafından tespit edilmesi talep edilmiştir. Yapılan mahkeme neticesinde; E.nin 1337 (1921) doğumlu olduğu, şahitlerin şهادetleri ile tespit edilmiştir [Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi (UAHM), 12 Temmuz 1939].

Ameliyatla erkek olmaya mahkeme kararıyla izin verilme durumu söz konusu olmasa da yaklaşık doksan sene evvel böyle bir vakanın resmî kayıtlara geçmesi oldukça dikkat çekici olduğu düşünülmektedir. Ayrıca, günümüz Türkiye'sinde bahsi geçen vakalar genel olarak kabul görmeyen bir durumken, dönemin Uşak'ında böyle bir örneğin yaşanması dikkate değer bir vaka olarak değerlendirilmiştir.

### 3. EŞLERİN AYRILMASI SONUCU EŞYA TALEBİ

Bu başlık altında olan tek dava 1938 senesinde Uşak'ta görülmüştür.

Uşak'ın Kamer<sup>5</sup> Mahallesi'nden (Özdeğer, 2012, s.223) İ. kızı H.nin açmış olduğu davada, kocası A. oğlu M.nin kendisini hanesinden çıkardığını ve ayrı yaşadığını belirtmiş bu sebeple dilekçede belirttiği eşyaların ya aynılarının ya da bedellerinin tahsil edilerek kendisine verilmesini talep etmiştir. Yapılan muhakeme neticesinde dilekçede belirtilen beşi bir yerde altınların ve küpelerin komşulardan ödünç alınarak düğünde davacıya takılmasından dolayı komşulara iade edildiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte müddeialeyh A. oğlu M.nin de kabul ettiği iki yatak ve yorgan, üç adet beşi bir yerde, iki seksenlik<sup>6</sup> altın ve bir elmas küpenin davacıya verilmesine karar verilmişse de müddeialeyh altınların ödünç alındığını ve hakkında verilen hükmün temyizini talep etmiştir. Bunun üzerine yapılan inceleme neticesinde müddeialeyhin de kabul ettiği; bir adet ceketin, bir adet hamam takımının, üç adet iskarpinin (topuklu deri ayakkabının), altı adet köşe yastığının, iki adet masa ve sandık örtüsünün, bir adet tepsi örtüsünün, bir adet ocak perdesinin, dört adet perdenin, bir adet boğçanın (bohçanın), bir adet ceketin<sup>7</sup> bir adet iç çamaşırın, bir adet ipekli çarşafın, bir adet sakonun (mantonun), bir adet çocuk yorganının, bir adet küçük kilimin, bir adet kahve takımının, bir adet çay takımının, bir adet mermer tepsinin, iki yatağın, iki yorganın, iki yastığın, ödünç olarak alınmadığı anlaşılan üç adet beşi bir yerdenin, iki adet seksenlik zinet altınının, bir çift elmas küpenin veya bahsi geçen değerli eşyaların bedellerinin tahsil edilip davacıya verilmesine temyize açık olarak karar verilmiştir (UAHM, 22 Mart 1938).

Günümüzdeki eşlerin ayrılımlarında da mal paylaşımı görölse de incelenen mahkeme kaydında talep edilen mallar oldukça ilgi çekicidir. Ayrılan eşten talep edilen eşyaların türü, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'na girmemiş olmasına rağmen savaş ekonomisi

<sup>5</sup> Kamer Mahallesi'nin günümüzdeki adı Işık Mahallesi'dir. Bk. Özteke, 2022, s.33.

<sup>6</sup> "Yirmilik" ziynet altın tanımlamasının bir adet çeyrek altına karşılık gelmesinden dolayı seksenlik ziynet altın tanımlamasının da dört adet çeyrek altın tutarında altını ifade ettiği anlaşılmaktadır. Bk. Gülmez, 2018, s.341-373.

<sup>7</sup> Daha önce ceketten bahsedilmiş olduğundan muhtemelen burada sehven yeniden tekrar edildi ya da farklı bir ceketten bahsedildi.

etkisi altında bulunduğu dönemde, özellikle Uşak bağlamında, halkın ekonomik alanda karşı karşıya olduğu zorlukları gözler önüne sermektedir.

#### 4. GAİPLİĞE HÜKÜM

Bu başlık altında olup da tespit edilen tek dava 1940 senesinde Bilecik'te görülmüştür.

Bilecik'in Gülümbe Köyünden M. kızı N.İ.nin, kocası O.nun gaipliğine hüküm verilmesi için açmış olduğu davanın görülmesi üzere gerçekleştirilen 07 Eylül 1939 tarihli celseye davacının mazeretsiz olarak gelmemesi sebebiyle<sup>8</sup>, dava yeniden açılana kadar mevcut davanın dosyasının kaldırılmasına karar verilmiştir. Aradan altı ay geçmesine rağmen dava yeniden açılmamış olduğundan davanın düşürülmesine ve esas kaydının kapatılmasına karar verilmiştir [Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi (BAHM), 11 Mart 1940].

Bilecik'teki davanın görüldüğü tarihlerdeki mahkeme kayıtlarından; Türkiye'de Balkan Savaşları, Birinci Dünya Savaşı, İstiklal Harbi gibi harplere katılıp da geri dönmeyen ve kendilerinden haber alınamayanların yakınları tarafından bu tür davaların çok sayıda açıldığı görülmüştür.

#### 5. İFLAS SONUCU ALACAKLARIN TEMİNİ

Bu başlık altında olup da tespit edilen tek dava 1938 senesinde Uşak'ta görülmüştür.

Uşak'ta bulunan şayak<sup>9</sup> fabrikasının iflas etmesi üzerine işçilerin alacaklarını tahsil etmek için müskirat<sup>10</sup> bayilerinden H. oğlu M. aleyhine açtıkları davada M., 317 lira 19 kuruş borcun, Y. oğlu O. adına yaptığı iş neticesinde oluşmasından dolayı borcu kabul etmemiştir. Mahkemede yapılan inceleme neticesinde, M. tarafından 317 lira 19 kuruş borcun ödenmesine, bununla birlikte M.nin borcunu inkâr etmesinden dolayı ayrıca %10 oranındaki 31 lira 71 kuruş tazminat ödemesine karar verilmiştir. Ayrıca makeme, tazmin edilen paraların davacılara verilmesine de hükmedilmiştir (UAHM, 29 Mart 1938).

Günümüzde iflas sonucu alacaklarını tahsil maksadıyla açılan davalar görüldüğü gibi bugünden seksen yedi sene önce Uşak'ta da benzer vakaların görüldüğü anlaşılmaktadır. Bu veriler, günümüzde sanayi üretimi ile tanınan Uşak'ın, incelenen dönemde de üretim alanında öne çıkan bir şehir olduğunu ortaya koymaktadır.

#### 6. İHTİDA

Bu başlık altında olup da tespit edilen tek dava 1934 senesinde Uşak'ta görülmüştür.

Uşak'ta şeker fabrikası fon müşaviri H. Bey'in karısı F.G. Hanım'ın açtığı davada; kendisinin aslen Alman ırkından ve Protestan mezhebinden olduğu, kendi rızası ile Uşak Müftüsü huzurunda İslam dinini kabul ettiği belirtilmiştir. Ayrıca nüfusta da; Müslüman

<sup>8</sup> N.İ. Hanım'ın neden bu davayı devam ettirmediği de ayrı bir araştırma konusudur.

<sup>9</sup> Yörüklük kültüründe var olan yünden dokunmuş kumaş. Bk. Sümer, 2013, s.570-573.

<sup>10</sup> Müskirat, içki anlamına gelmektedir. Bk. Bozkurt, 2000, s.455-456. Dolayısıyla davada geçen "müskirat bayilerinden" ifadesi bugünkü TEKEL bayileri olarak anlaşılabilir.

olduğunun ifade edilmesini ve Müslüman olduktan sonraki aldığı F.G. isminin kayıtlara geçirilmesini talep etmiştir. Mahkeme şahitlerin de şهادetleri ile ve Medeni Kanun'un 266. maddesindeki reşit olan bireyin dinini serbestçe seçebileceği kaidesince ve aynı kanunun 26. maddesinde haklı sebebe binaen bir kimsenin ismini değiştirebileceğinin belirtilmesinden; davacının isteği doğrultusunda nüfusta düzeltme yapılmasına karar vermiştir (UAHM, 29 Ocak 1934).

1930'lar Türkiye'sinde Uşak gibi küçük bir Anadolu şehrinde Alman asıllı birinin İslam dinini tercih etmesi oldukça dikkat çekici olarak değerlendirilmiştir. Günümüzde de gerek Türkiye'de gerekse dünyanın diğer ülkelerinde İslam dinini seçenler, arzuları doğrultusunda, isimlerinin ve dinlerinin resmî kayıtlarda değiştirilmesini talep etmektedirler. Bununla birlikte bir gayrimüslim İslam dinini seçse de Müslüman olmadan önceki ismini devam ettirebilmektedir. Çünkü İslam dininde, ismin Müslüman ismi olma şartının bulunmadığı bilinmektedir.

## 7. İSPAT-I RÜŞT

Bu başlık altında olup da tespit edilen tek dava 1934 senesinde Bilecik'te görülmüştür.

Bilecik'in Cumalı Köyü'nden Şehit M. oğlu M.nin açtığı ispat-ı rüşt davasında; babasının muharebede<sup>11</sup> şehit olmasından dolayı kendisine tahsis olunan maaşı Bilecik maliyesinden öteden beri almakta iken, vasiye muhtaç olduğu<sup>12</sup> gerekçesiyle tütün ikramiyesinin kendisine verilmemesi üzerine, ihtiyaçlarını görebilecek ve kendisini idare edebilecek durumda olduğuna, vasiye ihtiyacı olmadığına karar verilmesini talep etmiştir. Yapılan inceleme neticesinde; müddeinin 1333 (1917) doğumlu<sup>13</sup> olduğunun ve dolayısıyla on sekiz yaşında bulunmadığının anlaşılması üzerine ispat-ı rüşt talebi uygun görülmeyip reddedilmiştir (BAHM, 06 Eylül 1934).

Mahkeme kararında tütün ikramiyesini alıp alamayacağı konusunda bir bilgi bulunmamakla birlikte Bilecik maliyesince vasi gösterilmesi talebi yerine getirildiğinde ikramiyeyi alabileceği anlaşılmaktadır. Bunun yanında Bilecik örneği üzerinden bakıldığında, 1930'ların Türkiye'sinde yakın geçmişte yaşanan savaşlar zincirinin toplumsal etkileri gözlemlenebilmektedir.

## 8. İŞLENEN SUÇ SEBEBİYLE YAŞ BÜYÜTME

Bu başlık altında tespit edilen üç davadan biri 1933 senesinde Bilecik'te, biri 1935 diğeri 1936 senesinde olmak üzere ikisi ise Uşak'ta görülmüştür.

Bilecik'te Osmaneli'nin Dereyürük Karyesinden (Köyünden) M. oğlu H.nin, dokuz yaşındaki üvey kardeşi T.nin cebren ırzına geçme teşebbüsü sırasında, karşı koyması üzerine T.ye darp ve işkence etmesinden dolayı T.nin ölümüne sebep olması ve cesedini

<sup>11</sup> Hangi muharebede şehit olduğu belirtilmemişse de Birinci Dünya Savaşı'ndan bahsedilmesi kuvvetle muhtemeldir.

<sup>12</sup> Bu mahkemelerde de akıl sağlığı yerinde olmayanlara ve yaşlılık sebebiyle kendi idare ve iradelerini gerçekleştiremeyenlere vasi tayin edildiği görülmüştür. Bk. Özturan, 2018, s.242-243.

<sup>13</sup> Müddeinin doğumunun ayı ve günü bilinmediğinden, yaklaşık on yedi yaşında olduğu anlaşılmaktadır.

Göksu Nehri'ne attığı iddiasıyla suçlanmıştır. Zanlı H.nin nüfusta 335 (1919) doğumlu<sup>14</sup> olduğu bildirilmişse de belirtilen yaşının görünüşüne muvafık olmamasından dolayı gerçek yaşının tespiti için amme namına dava açılmıştır. Yapılan mahkeme neticesinde, kardeşi O.nun 331 (1915/1916) doğumlu olmasından, zanlı H.nin 1332 (1916/1917) doğumlu<sup>15</sup> olduğuna temyize açık olarak ittifakla karar verilmiştir (BAHM, 30 Mart 1933).

Uşak'ta Dağyenice Köyü'nden İ. oğlu M.nin aleyhine açılan davada, 23 Temmuz 1935 tarihinde Dağdemirler Köyü'nden A. kızı dokuz yaşlarındaki N.nin zorla ırzına geçmekle suçlanmıştır. 1340 (1924) doğumlu<sup>16</sup> İ. oğlu M. ve arkadaşları hakkında icra edilen ilk tahkikat sırasında zanlılardan M.nin nüfus kaydı ile doktor raporu görüntüsünün uyuşmaması üzerine kamu hukuku adına gerçek yaşının tespit edilebilmesi için dava açılmıştır. Bu sebeple yapılan muhakemede; M.nin babası M.nin yaşının doğruluğunu iddia etmiş, bu iddiasını da şahitlerle ispat edebileceğini belirtmiştir. Bununla birlikte şahitlerin ifadelerinden M.nin yaşı tam olarak ispat edilememiştir. Ayrıca yeniden yapılan doktor muayenesi neticesinde M.nin yaşının nüfus kaydındaki yaşından daha büyük olduğuna dair kesin cevap verilememesi ve M.nin yaşının daha büyük olduğuna dair başkaca bir delil bulunamaması üzerine iddia makamının iddiasının reddine temyize açık olarak karar verilmiştir (UAHM, 16 Ağustos 1935).

Uşak'ın Kamer Mahallesi'nden 1340 (1924) doğumlu<sup>17</sup> N. oğlu R.nin, arkadaşları ile birlikte 15.07.1935 tarihinde kendisiyle aynı mahallede oturan 1926 doğumlu<sup>18</sup> H.nin ırzına geçtikleri iddiası ile haklarında dava açılmıştır. İcra edilmekte olan ilk tahkikatta R.nin nüfus kaydındaki yaşı ile görünüş yaşının örtüşmemesi üzerine yapılan muayenede R.nin farık ve mümeyyiz (iyiyi kötüden ayırt edebilecek halde) olduğunun anlaşılması üzerine yaşının tashih edilmesi için kamu hukuku adına dava açılmıştır. 18 Eylül 1935 tarihinde yapılan muhakemede R., doğum kaydının doğruluğunu ispat edeceğini belirtse de dinlenen şahitlerden ve edinilen doktor raporundan R.nin on dört yaşını bitirdiğine ve 1336 (1920) doğumlu<sup>19</sup> olduğuna, temyize açık olarak, karar verilmiştir. Bunun üzerine R., kararı 03 Ekim 1935 tarihinde Temyiz Mahkemesine götürmüştür. Bu doğrultuda görülen dava neticesinde; R.nin annesi R.nin 1340 doğumlu olduğunu gösteren belgeyi mahkemeye sunacağını belirtmesi üzerine Medeni Kanun'un 16. maddesi gereği önceki hüküm, 26 Kanunuevvel (Aralık) 1935 tarihinde Temyiz Mahkemesi tarafından bozulmuştur. Yeniden görülen davada çağırılan şahitlerden R.nin dayısı ve dayısının hanımı, R.nin 1340 (1924) tarihinde doğduğunu belirtmişlerdir. R.nin dayısı, Yunan'ın

<sup>14</sup> Belirtilen doğum tarihine göre zanlının yaşı on dördtür.

<sup>15</sup> Bu doğrultuda zanlının, nüfusta geçen yaşından en az üç yaş büyük olduğuna dolayısıyla en az on yedi yaşında olduğuna karar verilmiştir.

<sup>16</sup> Nüfustaki resmî kayda göre M.nin yaşı on birdir.

<sup>17</sup> Nüfustaki resmî kayda göre olayın gerçekleştiğinde R.nin yaşı on birdir.

<sup>18</sup> Olayın gerçekleştiğinde mağdur H.nin yaşı dokuzdur.

<sup>19</sup> Bu tespiti göre olay zamanında R.nin yaşı on beştir.

şehri terk etmesinden<sup>20</sup> iki sene sonra R.nin doğduğunu belirtmiştir. Bu ifadeden de R.nin dayısının, R.nin doğum tarihinin 1924 olduğunu ispat etmeye dair bir delil ortaya koymaya çalıştığı anlaşılmaktadır. Çünkü Yunanlılar Millî Mücadele'de Uşak'ı 1922 senesinde terk etmek zorunda kalmışlardır. Bununla birlikte; R.nin dayısının karısı Ü.nün eski (Rumi) sene ile yeni (Miladi) sene arasındaki farkı bilmediğini belirtmesi, R.nin lehine şahitlik eden şahitlerin R.nin akrabası haricinde kimsenin olmaması, kamu hukuku adına dinlenen diğer şahitlerin şهادetleri ve hazırlanan doktor raporu doğrultusunda R.nin 1336 (1920) doğumlu olduğuna temyiz yolu açık olmak üzere karar verilmiştir (UAHM, 18 Mart 1936).

Bilecik'te 1933'te görülen davadaki zanlı H.nin, Uşak'ta 1935'te ve 1936'da neticelenen davalardaki zanlı M.nin ve zanlı R.nin işledikleri belirtilen suçlar sebebiyle yaşlarının büyütülmesi sonrası yeniden yargılanacakları dolayısıyla haksettikleri ölçüde cezayı almaları için çaba sarf edildiği anlaşılmaktadır. Bilecik ve Uşak örnekleri üzerinden değerlendirildiğinde, 1930'lar Türkiye'sinde hukukun etkin şekilde işletilebilmesi adına yargı mensuplarının büyük bir hassasiyetle hareket ettikleri görülmektedir.

## 9. MALULLÜK SEBEBİYLE TAZMİNAT

Bu başlık altında olup da tespit edilen tek dava 1936 senesinde Uşak'ta görülmüştür.

Uşak'a bağlı Ulubey'de<sup>21</sup> ikamet eden, Karamürsel inhisarlar yaprak tütün ambarında memurluk yapan M.nin İnhisarlar Umum Müdürlüğü aleyhine açtığı davada; vazife sırasında muamelat sandıklarının ayağına düştüğü, aldığı yaraların tedavisi hususunda idarenin ihmali ile ayaklarının kangren olması sebebiyle kesildiği ve bu yüzden işten ihraç edildiği belirtilmiştir. Bu doğrultuda M., inhisarlar idaresinden on bin lira tazminat talebinde bulunmuştur. Gerçekleştirilen mahkeme sonunda; olayın gerçekleştiği yer sebebiyle davanın Uşak Asliye Hukuk Mahkemesinin selahiyeti haricinde olduğu ve Devlet Şurası Kanunu'nun 19. maddesinin a fıkrasına göre davanın Devlet Şurasında görülmesi gerektiği belirtilmiştir. Mahkeme akabinde, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 7, 9 ve 27. maddeleri gereğince davanın reddine 14 Ekim 1935 tarihinde temyize açık olarak karar verilmiştir. Davacı M.nin, kararı Temyiz Mahkemesine götürmesi üzerine 4. Hukuk Dairesince dava incelenmiş ve olayın geçtiği yer dolayısıyla davanın İstanbul'daki mahkemelerde görülmesinin daha uygun olacağından yetkisizlik kararı yerinde bulunmuştur. Bununla birlikte davanın Devlet Şurasında görülmesi kararı bozulmuştur. Bunun üzerine taraflar mahkemeye çağırılarak, davanın İstanbul Asliye Hukuk Mahkemesi'nce görülmesine karar verilmiştir (UAHM, 15 Temmuz 1936).

Uşak'ta görülen davanın işleyiş biçimi, yaklaşık doksan yıl önceki genç Türkiye Cumhuriyeti'nde hukukun işlerliği ve vatandaşların hak kaybına uğramaması adına

<sup>20</sup> Birinci Dünya Savaşı sonrasında Mustafa Kemal Paşa liderliğinde Anadolu'da yürütülen Millî Mücadele ile 1 Eylül 1922 tarihinde Uşak Yunan işgalinden kurtarılmıştır. Bk. Rahmi Çiçek, "İzmir'in Kurtuluşunun Anadolu Basınındaki Yansımaları", *Turkish Studies*, 9/4 (2014), 315-318.

<sup>21</sup> Uşak'ın bir ilçesidir. Bk. Tuncel, 2012, s.226-227.

mahkemelerin gösterdiği özeni ortaya koymaktadır. Bu durum Türk hukuk tarihi açısından oldukça önem taşımaktadır.

## 10. NÜFUSTA EBEVEYN KAYDININ DÜZELTİLMESİ

Bu başlık altında Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi kayıtlarından tespit edilen yedi davadan biri 1933'te anne kaydının düzeltilmesi, biri 1934'te ana-baba kaydının düzeltilmesi beşinin ise baba kaydının düzeltilmesi amacıyla Bilecik'te görülmüştür. Baba kaydının düzeltilmesi amacıyla açılan davalardan biri 1931'de, ikisi 1933'te, biri 1935'te biri ise 1936 yılında neticelenmiştir.

Bilecik'in Küplü Nahiyesi'nin Kızıldamlar Köyü'nden M. oğlu A.nın babasının M. olduğu halde 341 (1341/1925) tarihli tahrir kaydında A. sehven üvey babası H.nin oğlu olarak nüfusa kaydedilmiştir. Bu sebeple kaydın tashih edilmesi talebiyle açılan davada yapılan muhakeme neticesinde şahitlerin şهادetleri ile A.nın babasının H. olmayıp M. olduğuna temyize açık olarak oy birliği ile karar verilmiştir (BAHM, 12 Mart 1931).

Yine Bilecik'in Küplü Nahiyesi'nin Kızıldamlar Köyü'nden H. kızı H.nin annesinin ismi L. olduğu halde sehven nüfus siciline üvey annesinin ismi olan H. yazılmış olmasından dolayı H. tarafından yapılan müracaatla; annesinin isminin nüfusta, L. olarak düzeltilmesi talep edilmiştir. Yapılan muhakeme neticesinde, şahitlerin şهادetleri ve ilmühaberden gelen bilgi doğrultusunda temyiz yolu açık olarak oy birliği ile H.nin annesinin isminin nüfusta L. olarak düzeltilmesine karar verilmiştir (BAHM, 12 Ocak 1933).

Bilecik'in İsmetpaşa Mahallesi'nden İ.nin babasının ismi H. olduğu halde amcası S., babası olarak sehven nüfus siciline kaydedilmiş olduğundan İ., babasının isminin H. olarak tashih edilmesi talebiyle mahkemeye müracaat etmiştir. Bu doğrultuda yapılan muhakeme sonucunda, şahitlerin de şهادetleri ile İ.nin babasının isminin nüfus kaydında H. olarak düzeltilmesine, temyize açık olmak üzere oy birliği ile karar verilmiştir (BAHM, 20 Nisan 1933).

Yine Bilecik'in İsmetpaşa Mahallesi'nden F.nin babası Y. oğlu A. olduğu halde sehven nüfus siciline üvey babası H. yazılmış olduğundan F. mahkemeye yaptığı müracaatta nüfusa babasının Y. oğlu A. olarak geçmesini talep etmiştir. Yapılan muhakeme neticesinde; şahitlerin de şهادetleri ile ve üvey babası H.nin mahkemedeki beyanı ile F.nin babasının isminin nüfus kaydına, temyize açık olarak Y. oğlu A. olarak geçmesine oy birliği ile karar verilmiştir (BAHM, 27 Nisan 1933).

Bilecik'in Osmaneli İlçesi'nin Selçik Köyü'nden A. oğlu A. ve karısı E. tarafından Osmaneli Nüfus Memurluğu aleyhine açılan davada, evlilik harici doğan kızları K.nin nüfusa, kendi çocukları olarak kaydedilmesi talep edilmiştir. Yapılan muhakeme neticesinde; A. oğlu A. ve karısı E.nin evliliklerinin 12 Teşrinisani (Kasım) 933 (1933) tarihinde tescil edilmesi sonrası iki çocuklarının neseplerinin sahih olduğu belirtilerek K.nin babasının A. ve annesinin E. olduğunun nüfus kaydında tashihinin yapılmasına temyiz yolu açık olarak oy birliği ile karar verilmiştir (BAHM, 08 Mart 1934). Karar kartonunda bahsedilen bu davada belirtilen evlilik dışı çocuğun doğması ifadesinden, o

dönemin şartlarında yapılan evliliğin resmî olmaması anlaşılmaktadır. Resmî olmayan bu evlilik sonrasında doğan çocukların okula kaydında ve bu türden yapılacak resmî işlerde gerekli olan, resmî evliliğin yapılıp çocukların nüfus kaydına geçirilmesi ihtiyacının doğmasından dolayı bu türden bir davanın görüldüğü anlaşılmaktadır.

Bilecik'in Pazarcık İlçesi'nin Arapdede Köyü'nden<sup>22</sup> Y. kızı F.nin açtığı boşanma davası sebebiyle görülen mahkemede T. ile boşanmalarına dair verilen 16 Haziran 932 tarihli ve 99/132 numaralı kararda T.nin babasının adı yanlışlıkla Hasan Çavuş olarak yazılmıştır. Bozüyük Kazası'nın Yeni Mahallesi'nden olan H. oğlu T.nin açtığı davada; bu yanlışlığın düzeltilip kayda doğru olarak geçirilmesi talep edilmiştir. Bu doğrultuda görülen mahkeme neticesinde; hem davacı hem de davalı olan her iki tarafın da ikrarı ile T.nin babasının gerçek adı kayda geçirilmesine dair karar oy birliği ile verilmiştir (BAHM, 09 Mayıs 1935). Bu davada görüldüğü üzere baba adı kaydı kayıtlara sehven yanlış geçirilmişse de görülen mahkeme sonucunda ismin doğrusu kayıtlara geçirilmiştir. Buradan da 1930'lu yıllarda hukuka verilen önem anlaşılmaktadır.

Bilecik'in İsmetpaşa Mahallesi'nde oturan U.nun verdiği 15 Teşrinievvel 935 (Ekim 1915) tarihli dilekçe ile açılan davada; Bilecik'in Gazipaşa Mahallesi'nde oturan ölü berber M. ile olan gayriresmî evliliklerinin neticesinde M. isiminde bir erkek çocuğun dünyaya geldiği belirtilmiş ve doğan çocuğun babasının nüfusta berber M. olarak kaydedilmesi talep edilmiştir. Yapılan muhakemede her iki tarafın da dinlenmesinin ardından; şahitlerin şهادetleri ile ölü berber M. ile karısı H.nin 934 senesi Kanunuevvel ayında (Aralık 1934) boşandıkları, belirtilen tarihten ölümüne kadar geçen sürede M. ile davayı açan U.nun karı koca hayatı yaşadıkları ve bebek M.nin berber M.nin ölümünden altı ay sonra doğduğu anlaşılmıştır. Bu sebeple bebek M.nin nüfus kaydında annesi olarak U.nun babası olarak ölü berber M.nin geçirilmesine temyize açık olarak oy birliği ile karar verilmiştir (BAHM, 23 Ocak 1936). İncelemenin yapıldığı dönemlerde kadının hayatını devam ettirebilmek için bir erkeğin himayesine ihtiyaç duyduğundan dolayı maalesef o dönemlerde kadınların gayriresmî olarak evlilik sürdürdükleri görülmektedir. Belirtilen sebepler sebebiyle görülen yaşantı maalesef günümüzde de görülebilmektedir.

Nüfusta Ebeveyn Kaydının Düzeltilmesi başlığı altında incelenen davaların, genelde çocukların gerçek anne veya babası yerine üvey anne veya babasının isimlerinin nüfus siciline kaydedilmesi sonucu oluşan yanlış düzeltmek amacıyla açıldığı anlaşılmaktadır. TMK 1926 senesinde kabul edilmiş olsa da Bilecik örneği üzerinden değerlendirildiğinde, Türkiye'de 1930'lu yıllarda açılan bu davalar, geçmişten gelen alışkanlıkların değiştirilmesi sürecinde yaşanan toplumsal ve hukuki sancıları gözler önüne sermektedir. Kanun yürürlüğe girmeden önce çocukların biyolojik ebeveynlerinin kimlik bilgilerinin resmî kayıtlara işlenmesinin yaygın olmaması nedeniyle, bu bilgilere

<sup>22</sup> Karar kartonunda Arapdede Köyü'nün bağlı olduğu ilçe olarak Pazarcık belirtilmiştir. Pazarcık olarak belirtilen ilçenin günümüzdeki adı Pazaryeri'dir. Bk. Başkaya, 2012, s.207-228.

duyulan ihtiyaç doğrultusunda, 1930'lu yıllarda Türkiye'de, söz konusu davalara sıkça rastlanıldığı anlaşılmaktadır.

## 11. NÜFUS KAYDININ TASHİHİ

Bu başlık altında tespit edilen yedi davadan biri 1936 senesinde altısı ise 1938 yılında Uşak'ta görülmüştür.

Uşak'ın Ayvey<sup>23</sup> Mahallesi'nden M.A. oğlu H.nin karısının ölmesi ile Gediz'in Şaphane Nahiyesi'nden İ. kızı Z. ile evlenmiştir. 926 (1926)<sup>24</sup> senesinde yapılan tahrir esnasında Z.nin ölmüş kocası M.den olma 1331 (1915/1916) doğumlu H. adındaki kızı, yeni evlendiği H.nin üvey oğlu H. olarak kaydedildiğinden, askerlik yükümlülüğü sebebiyle 1331 doğumlularla şubeye ismi verilmiştir. Askerlik Şubesinin H.yi, yoklama kaçağı olarak Kabul etmesi ve konuyu takip etmesi sonucunda, H.nin isminin yanlış kaydedildiği ve aslında kız olduğu anlaşılmış olduğundan nüfus kaydının da tashihi talep edilmiştir. Bu doğrultuda Cumhuriyet Savcısının yaptığı inceleme neticesinde; Uşak Nüfus Memurluğunun 24 Aralık 935 (1935) tarihli ve 1521 sayılı görüşü ile 1331 doğumlu H.nin babası M. ve annesi Z. olduğu, nüfus kaydının bulunduğu mahallede bu özelliklere sahip H. isminde bir erkeğin bulunmadığı şahitlerin de şهادetleri ile anlaşılmış olduğundan nüfus kaydında H.nin kız olarak düzeltilmesine karar verilmiştir (UAHM, 17 Haziran 1936).

Büyükoturak Köyü'nden<sup>25</sup> A. oğlu E.nin mahkemeye verdiği dilekçede; kendisi 331 (1331) doğumlu ve kardeşi H.İ. de 322 (1322) doğumlu olduğu, müddeialeyha S. ile kardeşi H.İ.nin on iki sene önce<sup>26</sup> evlendiği ve üç de çocuklarının olduğu ancak her nasılsa nüfus kaydında S.nin kendi karısı (A. oğlu E.nin) görüldüğü halbuki kendisinin bekar olduğu bu sebeple nüfus kaydının düzeltilmesi ve kendi üzerinden silinmesine karar verilmesi talep edilmiştir. Müddeialeyha S. de A. oğlu E.nin ifadelerini doğrular beyanatta bulunmuş, davacının kendisinin kayınbiraderi olduğunu ve nüfustaki karı koca kaydının düzeltilmesini belirtmiştir. Bu doğrultuda yapılan tahkikat ve muhakeme neticesinde; nüfus memurluğundan gelen bilgide davacı ve müddeialeyhin evli görünmesine rağmen şahitlerin de yeminle şهادetleri ile S.nin davacı E.nin karısı olmayıp davacının büyük kardeşi H.İ.nin karısı olduğu, S. ile H.İ.nin 340 (1340/1924) yılından beri evli oldukları ve üç tane de çocuklarının bulunduğu, 926 (1926) tahrir nüfus kaydında yanlışlıkla müddeialeyhin davacı üzerine kaydedildiği anlaşıldığından nüfus kaydının bu doğrultuda düzeltilmesine temyize açık olarak karar verilmiştir (UAHM, 18 Ocak 1938).

<sup>23</sup> Karar kartonunda Ayvey Mahallesi yazsa da mahallenin adı Aybey'dir. Bk. <https://www.usak.bel.tr/sayfa/mahalle-muhtarlari/>. Erişim 16.07.2024

<sup>24</sup> TMK'nin kabul edildiği yıldır.

<sup>25</sup> Uşak'ın Banaz İlçesi'ne bağlıdır. Bk. <http://www.banaz.gov.tr/buyukoturak-koyu>. Erişim 17.07.2024.

<sup>26</sup> Kardeşinin 1926 senesinde evlendiği ve evlendiğinde 19/20 yaşlarında olduğu anlaşılmaktadır.

Ahat Köyü'nden<sup>27</sup> İ. kızı E.nin açtığı davada; babası İ. ve annesi E. olarak 334 (1334/1918) senesinde doğduğu<sup>28</sup> halde o ana kadar nüfusa kaydının yapılmadığı belirtilmiş ve İ. ile E.nin çocuğu olduğunu şahitlerin de şهادetleri ile ispat edeceğinden muhakeme neticesinde annesi ve babasının yanında nüfusa kaydının yapılmasını talep etmiştir. Uşak Cumhuriyet Müddeiumumisi adına vekâleten gelen Başkâtip Ö.Y.<sup>29</sup> ve davacı E. ile Nüfus Memuru S.Ü. hazır bulunarak muhakeme yapılmıştır. Davacı, dava dilekçesinde nesebinin tespit edilmesini talep etmişse de nüfus memurunun bu davada hasım olamayacağı sebebiyle, savcılığın ve nüfus memurunun yerinde görülen talepleriyle, mahkemenin nesebi tespit yapmaya yetkili olmadığı belirtilerek davacının talebi temyize açık olarak reddedilmiştir. Bununla birlikte, davacının yetkili mahkemeye nesebi tespit davası açmakta serbest olduğu belirtilmiştir (UAHM, 19 Ocak 1938).

Yukarıdaki mahkemenin devamı niteliğinde olan bu davada yine Ahat Köyü'nden İ kızı E.nin mahkemeye verdiği dilekçede; babası İ. ile annesi E.nin 326 (1326/1911) tarihinde evlendiği ve karı koca olarak yaşadıkları müddetçe 335 (1335/1919)<sup>30</sup> senesinde kendisinin dünyaya geldiği ve annesi E.nin de evlendikten on beş sene sonra, 926 (1926)'da, vefat ettiği<sup>31</sup> ancak nüfus kaydında hem evliliklerinin hem de kendisinin (E.nin) tescil edilmediği belirtilmiştir. Bu sebeple, yapılacak muhakeme neticesinde babası İ.nin annesi E. ile evliliği ve E.den doğan E.nin nüfusa tescil edilmesi talep edilmiştir. Bu doğrultuda yapılan tahkikat ve muhakeme sonunda; Ahat Köyü'nden B. oğlu İ.nin aynı köyde İ. kızı E. ile 1326 (1911) senesinde evlendiklerine ve E.nin 1342 (1926) senesinde vefatına kadar karı koca olarak geçindiklerine, 1335 (1919) senesinde E. isminde çocuklarının dünyaya geldiğine, şahitlerin de şهادetleri ile temyize açık olarak karar verilmiştir (UAHM, Esas No: 505, Karar No: 295, 30 Mart 1938).

Uşak Sorgu Hakimliği tarafından kamu hukuku adına açılmış davada, iki senelik nişanlısı tarafından kaçırılmış olan Z.nin on sekiz yaşında olup olmadığının tashih edilmesi amaçlanmıştır. Uşak Sorgu Hakimliğince Z.nin kayıtlı olduğu Eşme Nüfus Müdürlüğüne gönderilen 30 Mart 938 (1938) tarihli ve 78 sayılı yazı ile Z.nin nüfusta 1338 (1922) olarak kayıtlı olan doğum tarihinin 1336 (1920) olup olmadığının tashih edilmesi talep edilmiştir. Eşme Nüfus Memurluğundan gelen yazıda, evvelce Z.nin yaşının tashih görmediği belirtilmiştir. Bunun yanında Z.nin on sekiz yaşında olduğu doktor raporu ile tespit edilmiştir. Bu doğrultuda Uşak Cumhuriyet Müddeiumumisi (Savcısı) A.Ü.nün huzurunda, davaya konu olan Z.nin ve Nüfus Memuru S.Ü.nün de bulunduğu halde yapılan tahkikat sonunda; doktor raporuna, görünüşünün ve halinin onsekiz yaşında olmasının makul olmasına ve yeminle dinlenen şahitlerin şهادetlerine binaen, Eşme'nin Güre Nahiyesi'nde 1338 senesinde doğduğu kayıtlı olan Z.nin 1336 senesi Şubat ayında doğduğu mahkemede anlaşılmıştır. Bunun üzerine Nüfus Kanunu'nun 2. maddesi

<sup>27</sup> Uşak'ın Banaz İlçesi'ne bağlıdır. Bk. <http://www.banaz.gov.tr/ahat-koyu>. Erişim 16.07.2024.

<sup>28</sup> Konu ile ilgili 30 Mart 1938 tarihinde neticelenen davada doğum tarihi 1335/1919 olarak belirtilmiştir.

<sup>29</sup> Cumhuriyet Savcısı'nın o anda orada olmaması sebebiyle yerine vekâleten başkâtabin gelmesi günümüzle kıyaslandığında oldukça ilgi çekici bir durum oluşturmaktadır.

<sup>30</sup> Bir önceki davada E.nin doğum yılı 1334/1918 olarak belirtilmişse de bu davada 1335/1919 olarak ifade edilmiştir.

<sup>31</sup> E.nin vefat ettiği yedi yaşında olduğu anlaşılmaktadır.

gereğince Z.nin doğum kaydının Şubat 1336 (Şubat 1920) olarak tashihi edilmesine temyize açık olarak karar verilmiştir (UAHM, Esas No: 559, Karar No: 300, 30 Mart 1938).

İmrez Köyü'nden<sup>32</sup> İ. oğlu H.H.Ç.nin açtığı yaş tahsisi davası üzerine, Uşak Cumhuriyet Müddeiumumisi A.Ü.nün huzurunda, davacı H.H.Ç. ve Nüfus Memuru S.Ü.nün de hazır olduğu halde muhakeme yapılmıştır. Köylerinden Ü. isminde bir kızı kaçırmak suçuyla davacı H.H.Ç. hakkında tahkikat yapılmakta olduğundan, Cumhuriyet Müddeiumumiliği, mahkemeden bu davanın bir an evvel görülmesini talep edilmiştir. Yapılan talep yazısında Uşak Sorgu Hakimliğinin konu ile ilgili hazırladığı dosya da bulunmaktadır. Bunun üzerine mahkeme bu davanın acil görülmesine karar vermiştir. Yapılan mahkemede, davacının 1338 (1922)<sup>33</sup> yılında İmrez Köyü'nde doğduğu anlaşılmıştır. Bununla birlikte nüfus memurluğundan H.H.Ç.nin yaşı konusunda daha önce bir değişiklik olmadığı bilgisi alınmıştır. Ardından şahitlerin, davacının 1336 senesinin harman zamanında (yaz aylarında) doğduğuna dair şهادetleri ve davacının görünüşünün ve halinin on sekiz yaş ile uyumlu olması üzerine, nüfus memurunun da uygun görmesiyle Nüfus Kanunu'nun 2. maddesi gereğince H.H.Ç.nin doğum kaydının 1336 (1920)<sup>34</sup> olarak düzeltilmesine temyize açık olarak karar verilmiştir (UAHM, Esas No: 887, Karar No: 637, 27 Temmuz 1938).

Yine İmrez Köyü'nden A. kızı Ü.A.nın açtığı yaş tashihi davasında<sup>35</sup>; kendisini kaçıran zanlı hakkında kanuni takibat yapılmakta olduğundan, açtığı davanın acil görülmesini talep etmiştir. Bu doğrultuda yapılan tahkikat ve görülen muhakeme gereği; nüfus memurluğundan gelen yazıda, davacının 1338 (1922)<sup>36</sup> doğumlu olduğu ve daha önce yaşı ile ilgili bir düzeltmenin yapılmadığı belirtilmiştir. Mahkemede, yeminle dinlenen şahitler, davacının 1337 (1921) senesinin harman zamanında doğduğuna şahitlik etmişlerdir. Bununla birlikte mahkeme, davacının görünüşünün ve davranışının 1337 doğumlularla uyumlu olduğuna kanaat getirmiştir. Bu doğrultuda mahkeme; davacı Ü.A.nın isteği üzerine, Nüfus Kanunu'nu 2. maddesine göre, doğum tarihinin 1337 olarak değiştirilmesine temyize açık olarak karar vermiştir (UAHM, Esas No: 888, Karar No: 638, 27 Temmuz 1938).

Nüfus Kaydının Tashihi başlığı altında ele alınan yedi ayrı davanın tamamının Uşak Asliye Hukuk Mahkemesinde görüldüğü tespit edilmiştir. Bu davalardan birinde bir kız çocuğunun nüfusa erkek olarak kaydedildiğinin yıllar sonra askere çağırılınca anlaşılması üzerine nüfustaki kaydın kız olarak değiştirilmesi talebiyle açılan dava olduğu görülmüş ve talep kabul edilmiştir. Bir diğer davanın, 1926'da kabul edilen TMK ile evliliklerin kayıt altına alınma çalışmaları sırasında bir kadının aslında evli olduğu erkeğin abisi ile

<sup>32</sup> Banaz İlçesi'ne bağlı bir köydür. Bugünkü adı Ayvacık'tır. Bk. <http://www.banaz.gov.tr/ayvacik-koyu>. Erişim 17.07.2024; Karayaman, 2014, s. 145-166.

<sup>33</sup> Kız kaçırdığı iddiası ile hakkında dava açılan H.H.Ç.nin davanın görüldüğünde yaşının on altı olduğu anlaşılmaktadır.

<sup>34</sup> Bu değişiklikle davacı H.H.Ç.nin yaşı davanın görüldüğü zamanda on sekiz olmuştur.

<sup>35</sup> Bu davanın bir önceki dava ile ilgili olduğu anlaşılmaktadır.

<sup>36</sup> Davanın görüldüğünde davacının kayıtlara göre yaşının on altı olduğu anlaşılmaktadır.

evli olarak nüfusa kaydedildiğinin anlaşılması üzerine yanlışın düzeltilmesi amacıyla açıldığı ve kabul gördüğü anlaşılmaktadır. Bir başka davada, nüfusta ismi kaydedilmeyen E. isimli kızın nüfusa kaydının yapılması için nesebi tespit davası açtığı ancak mahkemenin bu talebi yetkisizlik sebebiyle reddettiği görülmüştür. Bunun üzerine aynı kız nüfusa anne ve babasının çocuğu olarak kaydedilmesi için dava açmış ve mahkeme bu davada kızı haklı bulmuştur. Başka bir davada ise, kaçırılan kızın kendisinin asıl yaşının on sekiz olduğunun tespit edilmesi amacıyla açıldığı ve mahkeme tarafından bu talebin kabul edildiği görülmüştür. Son iki davanın birbiriyle alakalı olduğu görülmüş olup ilkinde kız kaçıran gencin yaşının aslında on sekiz olduğunun tespit edilmesi talep edilmiş ikincisinde ise kaçırdığı kızın nüfusta kayıtlı yaşından daha büyük olduğunun tespiti talep edilmiştir. Her iki davanın da davacıların istekleri doğrultuda neticelendiği görülmüştür.

1930'lardaki Uşak'ta görülüp incelenen bu davalar, 1926 yılında kabul edilen TMK ile nüfus kayıtlarının düzenlenmesi sürecindeki zorlukları ve sosyal alışkanlıkların hukuki alandaki etkilerini gözler önüne sermektedir. Özellikle bireylerin nüfus kayıtlarında yer alan hataların düzeltilmesi ve geçmişten gelen sorunların giderilmesi sürecinde mahkemelerin gösterdiği hassasiyet dikkat çekmektedir.

## 12. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışma için yapılan incelemede, Asliye Hukuk Mahkemelerinin arşivlerindeki karar kartonlarının 1931 senesinden itibaren yer aldığı görülmüştür. Dolayısıyla yapılan çalışma Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin çok erken zamanlarını kapsamaktadır. Bu sebeple bu coğrafyada yer alan bir önceki devlet olan Osmanlı Devleti'nin toplumsal yapısının izlerinin daha net görülebildiği bir dönemde çalışılmıştır. Bu doğrultuda Osmanlı Devleti'nin kuruluş şehri kabul edilen Bilecik'teki ve yakın coğrafyada kurulan Uşak'taki Asliye Hukuk Mahkemelerinin kayıtları incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda; bahsi geçen iki şehirde bulunan mahkemelerin karar kartonlarında bulunan, sosyal vakalar ile ilgili örneklerin yer aldığı yirmi dört ayrı mahkeme kaydına rastlanmıştır.

Bu kararların içeriğine bakıldığında; ameliyatla erkek olma, eşlerin ayrılması sonucu eşya talebi, gaipliğe hüküm, iflas sonucu alacakların temini, ihtida, ispat-ı rüş, işlenen suç sebebiyle yaş büyütme, malullük sebebiyle tazminat talebi, nüfusta ebeveyn kaydının düzeltilmesi ve nüfus kaydının tashihi gibi on ayrı temel başlıkta toplamının mümkün olabildiği görülmüştür. Bu çalışma sırasında ele alınan diğer çalışmalara bakıldığında bugünkü tarihten yaklaşık iki yüz yıl öncesindeki Osmanlı Devleti'nin Anadolu'sunda da 1930'lardaki Bilecik'teki ve Uşak'taki davaların benzerlerinin görüldüğü anlaşılmaktadır. Hatta benzer başlıklardaki davaların günümüzdeki Türkiye'de de görüldüğü tespit edilmektedir. Bununla birlikte bu makalede incelenen belgeler üzerinde ilk defa bir çalışma yapılmıştır. Bu durumun bu çalışmaya orijinallik katmıştır. İnsanların cinsiyetleri ile ilgili yaşadıkları sorunların, eşlerin ayrılmaları sonucu mal paylaşımının, kayıp insanların, ticari alacakların tahsili için açılan davaların, İslam dinini seçen

gayrimüslümlerin, rüşünü resmîyette ispat etmek isteyenlerin, suç karışanlara verilecek cezaların belirlenmesinde zanlıların yaşlarının öneminin, işyeri kazası sonrası yaşanan mağduriyetlerin, nüfusa yanlış kaydedilmenin, evlatlar tarafından bakılmak istenmeyen anne-babaların mal paylaşımı konusunda gösterdiği tepkilerin benzerlerinin günümüzde de görülmesinden insan unsurunun var olduğu her zamanda benzer vakaların varlığının gayet normal olduğu sonucunu düşündürmektedir. Ayrıca bu çalışmada erken dönem Türkiye'ye ait yalnızca iki şehrin mahkeme sonuçları incelenmiştir. Daha geniş zamanlı ve kapsamlı bir poje ile Türkiye Cumhuriyeti Devleti sınırları içinde yer alan diğer mahkemelerin karar kartonlarına ulaşarak dönemin Türkiye'sinin tamamının görünümü çıkarılabilir.

### **Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı**

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

### **Yazarların Makaleye Katkı Oranları**

Makalenin tamamı yazar tarafından kaleme alınmıştır.

### **Çıkar Beyanı**

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

### **KAYNAKÇA**

#### **Arşiv Belgeleri**

Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 22, Karar No: 75, Karar Tarihi: 12 Mart 1931.  
Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 364/932, Karar No: 10, Karar Tarihi: 12 Ocak 1933.  
Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 419/932, Karar No: 78, Karar Tarihi: 30 Mart 1933.  
Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 60, Karar No: 88, Karar Tarihi: 20 Nisan 1933.  
Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 71, Karar No: 106, Karar Tarihi: 27 Nisan 1933.  
Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 356/933, Karar No: 39-934, Karar Tarihi: 08 Mart 1934.  
Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 934-222, Karar No: 934-294, Karar Tarihi: 06 Eylül 1934.  
Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 95/935, Karar No: 95-935, Karar Tarihi: 09 Mayıs 1935.  
Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 220/935, Karar No: 17-936, Karar Tarihi: 23 Ocak 1936.  
Bilecik Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 27-940, Karar No: 147-940, Karar Tarihi: 11 Mart 1940.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 458, Karar No: 9, Karar Tarihi: 29 Ocak 1934.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 836, Karar No: 450, Karar Tarihi: 16 Ağustos 1935.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 333, Karar No: 153, Karar Tarihi: 18 Mart 1936.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 155, Karar No: 353, Karar Tarihi: 17 Haziran 1936.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 660, Karar No: 417, Karar Tarihi: 15 Temmuz 1936.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 90, Karar No: 12, Karar Tarihi: 18 Ocak 1938.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 176, Karar No: 21, Karar Tarihi: 19 Ocak 1938.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 244, Karar No: 251, Karar Tarihi: 22 Mart 1938.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 122, Karar No: 274, Karar Tarihi: 29 Mart 1938.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 505, Karar No: 295, Karar Tarihi: 30 Mart 1938.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 559, Karar No: 300, Karar Tarihi: 30 Mart 1938.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 887, Karar No: 637, Karar Tarihi: 27 Temmuz 1938.  
Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 888, Karar No: 638, Karar Tarihi: 27 Temmuz 1938.

Uşak Asliye Hukuk Mahkemesi, Esas No: 586, Karar No: 428, Karar Tarihi: 12 Temmuz 1939.

#### **Araştırmalar-İnceleme Eserler**

- Cihan, E. (1978). Ceza Hukukunda Propaganda Kavramı, *Ceza Hukuku Ve Kriminoloji Dergisi*, 1(1), 9-18.
- Acabey, M.B. (2007). Edinilmiş Mallara Katılma Rejiminde Mal Grupları - İspat Kuralları Ve Eşlerin Paylı Mülkiyeti Altındaki Mallara İlişkin Düzenlemeler , *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9 (Özel Sayı), 491-534.
- Aşık, İ. (2018). İflas Tasfiyesinde Geçici Dağıtma , *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 24 (1), 270-295. DOI: 10.33433/maruhad.445669
- Başkaya, Z. (2012). Bilecik İlinde Şerbetçiotu Üretiminin Coğrafi Esasları , *Doğu Coğrafya Dergisi*, 16 (25), 207-228.
- Başkurt, İ. (2006). Yaygın Din Eğitimi Ve Sosyo-Psikolojik Açidan İhtida Hadisesi (Üsküdar, Kadıköy Ve Beyoğlu Örneği) , *İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (14), 173-205.
- Bilgin, T. (2015). Milli Mücadele Döneminde Bilecik, *Bilecik Üniversitesi Yayınları*, Bilecik.
- Bozkurt, N. (2000). İçki , *TDV İslam Ansiklopedisi*, 21, İstanbul: TDV İSAM Yayınları, 455-456.
- Braun, C.A. (2021). Nüfus Kaydının Düzeltilmesi Davası Mı, Soybağının Kurulmasına İtiraz Davası Mı? , *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 843-859.
- Budak, Ö.M. (2017). Tanzimat Dönemi Ayntab'da Bazı Toplumsal Olaylar , *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 3 (1), 151-164. DOI: 10.21551/jhf.302542
- Çevik, S.Ö. (2016). Çocuğun Anne Ve/Veya Babası Haricindeki Kişilerin Nüfus Siciline Kaydedilmesinden Doğan Sorunların Değerlendirilmesi, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22 (3), 2105-2130.
- Çiçek, R. (2014). İzmir'in Kurtuluşunun Anadolu Basınındaki Yansımaları, *Turkish Studies*, 9 (4), 315-318. DOI: 10.7827/TurkishStudies.6841
- Demiryürek, H. (2015). Ertuğrul Sancağı (1900-1918), *Bilecik Üniversitesi Yayınları*, Bilecik.
- Gülmez, N. (2018). Bodrum, Muğla ve Çevresinde Asayiş Durumu (1918-1920) , *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 18 (Özel Sayı), 341-373.
- Karayaman, M. (2014). Banaz Kazasına Ait 1870 Tarihli Öşür İltizam Defteri Hakkında Bir Değerlendirme , *Belgeler Dergisi*, 35 (39), 145-166.
- Kaya, A. (2008). 17. Yüzyıl Bursa Şer'iye Sicillerinin İslam Aile Hukuku Açısından Tahlili , *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 81-107.
- Okuyan, A. (2020). Osmanlı Arşivlerine Göre 19. Yüzyılın İkinci Yarısında Canik Sancağı'nda Vasi Tayinleri Ve Yetimler , 9. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Kongresi - Sosyal ve Eğitim Bilimleri*, Ed. Huriye Emen, Ankara: Asos Yayınları, 17-29.
- Özbolat, A., Çomu A.E. (2010). Kadının Toplumsal Konumunu Siyasetnameler Üzerinden Okumak: Tipolojik Bir Yaklaşım , *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 1155-1179. DOI: 10.30627/cuilah.479552
- Özdeğer, M. (2012). Uşak , *TDV İslâm Ansiklopedisi*, 42, İstanbul: TDV İSAM Yayınları, 222-226.
- Özteke, H.İ. (2022). *Mekân-İnsan-Bellek İlişkisi: Uşak İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Denizli). Erişim adresi: <http://tez2.yok.gov.tr/>
- Özturan, N.C. (2023). Osmanlı Devleti'nin Son Asrında İhtida Hareketleri – ABCFM Propagandası ve Gerçekler , *Bartın Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 8 (1), 3-19.
- Özturan, S.S. (2018). 19. Yüzyılın Son Çeyreğinde Osmanlı Mahkemelerinde Vasi Tayini , *Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 3 (1), 238-255. DOI: 10.24186/vakanuvis.415880
- Öztürel, A. (1981). Transseksüalizm İle Hermafrodizimde Yasasal Tıpsal Ve Adli Tıp Problemleri (Kadınlaşan Erkekler, Erkekleşen Kadınlar, İki Cinsliler) , *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 38 (1), 253-292. DOI: 10.1501/Hukfak\_0000000807
- Sümer, F. (2013). Yörükler , *TDV İslam Ansiklopedisi*, 43, İstanbul: TDV İSAM Yayınları, 570-573.
- Tokat, H. (2017). Gaipliğin Aile Hukuku Yönünden Sonuçları , *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 25 (2), 523-575. DOI: 10.15337/suhfd.339201
- Torun, S.F. (2017). Son Dönemde Osmanlı İmparatorluğu'nun İdari Taksimatı , *The Journal of Turk-Islam World Social Studies*, (14), 85-110. DOI: 10.16989/TIDSAD.1397
- Tuncel, M. (2012). Uşak , *TDV İslam Ansiklopedisi*, 42, İstanbul: TDV İSAM Yayınları, 226-227.

- Üzülmez, İ. (2006). Yeni Ceza Kanunu'nun Sisteminde Cezanın Belirlenmesi Ve Bireyselleştirilmesi , *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 10 (3-4), 203-235.
- Velyvis, S., Mikuckiene V. Küçükkaya, H.G. (2014). Roma Hukukunda İflas Prosedürünün Doğuşu , *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 16 (Özel Sayı), 2389-2404.
- Yener, M.Z. (2020). İş Kazası ve Meslek Hastalıklarının Sulh Sözleşmesi ve İbra Sözleşmesi ile Çözülmesi , *Adalet Dergisi*, (64), 531-564.

#### **Resmî Belgeler**

Resmî Gazete, Sayı: 24607, 8 Aralık 2001.

#### **İnternet Kaynakları**

- <http://www.banaz.gov.tr/ahat-koyu>. Erişim 16.07.2024.
- <http://www.banaz.gov.tr/ayvacik-koyu>. Erişim 17.07.2024.
- <http://www.banaz.gov.tr/buyukoturak-koyu>. Erişim 17.07.2024.
- <https://www.usak.bel.tr/sayfa/mahalle-muhtarlari>. Erişim 16.07.2024.